

משרד החנוך והתרבות - החלקה לתרבות חורבנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

ר"ד ט"ו-כ"ב

בשלה (תשכ"ח)

א. שאלה כללית:

קאסטר בפרושו לבשלה רואה את הפסוקים י"ט-כ"ב כפסקה אחת.
הסבר מה המאחד פסוקים אלה לפסקה הן מבחינת תכנם הן מבחינת צורתם?

ב. השוה את שני הפסוקים הבאים בפרקנו:

ורדף אחריהם

ד': וחזקתי את לב פרעה

יאכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'.

ויבאו אחריהם

י"ז: ואני הנני מחזק את לב מצרים

יאכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו

וידעו מצרים כי אני ה'.

ברכבו בפרעה ברכבו ובפרשיו.

1. הסבר את סיבת השוני בזמני בחילת הפסוקים.

2. הסבר את סיבת תוספת ה"אני" בראש פ' י"ז.

3. הסבר את סיבת שאר השוניים.

ג. ט"ז ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה.

הרכסיט לבקעה ד"ה בתוך הים: העומק הגדול שבו מי הים קרוי ים.
זהו עיקר משמעות י"ט. אבל לפעמים קורא גם למים י"ט.

1. מהו הקשי בפסוק שאותו הוא מושב?

2. מה איפוא פירוש המלה י"ט בפסוקים הבאים: ט"ז

(הראשון והשני): כ"א (הראשון השני והשלישי); כ"ב,

כ"ו; כ"ז (הראשון השני והשלישי)!

ד. י"ט ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם
ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם.

רשב"ט ד"ה ויסע מלאך האלוקים: המוליך את עמוד הענן לפני מחנה
ישראל וילך המלאך מאחריהם ומתוך כך ויסע עמוד הענן מפניהם
ויעמד מאחריהם, כי המלאך הולכו להפסיק בין מחנה מצרים
ובין מחנה ישראל, וישם מאפל ביניהם כדכתיב בירושע, שלא
יוכלו לקרב זה אל זה כל הלילה.

ראב"ע ד"ה ויסע מלאך: זה היר קודם (ט"ו) "זכר אל בני ישראל ויסע" ויהנה פרש זכר נסע וכבר הראיתיך רבינו כזה...
ד"ה מלאך אלוקים: הוא השר הגדול ההולך בענן: הוא הכתוב עלינו (י"ג כ"א) "וה' הולך לפנינו יומט". וכאשר נסע זה המלאך ההולך לפני מחנה ישראל והלך מאחריהם, נסע עמוד הענן עמו; והאומר כי "מלאך האלוקים" הוא הענן, יראה לבנו: אנה מצאנו עמוד הענן נקרא "מלאך האלוקים"? ואם המלאך הוא העמוד, למה אמר פעם אחת "ויסע עמוד הענן מפניהם"? ואם השיב לבנו "הסוס כפול" - אין משפט לשון הקדש לכפול רק הנבואות והתוכחות, רק המספר כי כן היה המעשה אין ראוי לכפול.

רלב"ג ד"ה ויסע מלאך האלוקים: יתכן שקרא "מלאך האלוקים" הכח השופע מאת ה' ית' שישפע ממנו זה הפלא העצום, ר"ל עמוד הענן ועמוד האש. ואפשר שיהיה "מלאך אלוקים" הנזכר בזה הפסוק הוא משה, כי הנביא יקרא מלאך. (כמו שיתבאר בשני מספר מלחמות ה').

ועוד: כי היה בזה תועלת לישראל שלא ייראו מפרעה ומעמו, כי הנביא שם עצמו במקום אשר היה בו מהסכנה יותר. ולזה מביאר שהוא יודע בלי ספק שלא יקרם שום נזק בזה.
ועוד: כי לפי שהנביא היה יותר מושגח לעוצת התדבקות בה' ית', הנה היה ראוי שיהיה הוא אחרון. כי כזה יעשה במלחמה שישימו מול פני המלחמה החזקה ביותר גורמים.

הרכסים לבקעה ד"ה ויסע מלאך האלוקים: כיצד? "ויסע עמוד הענן" ג. מדבר זה ידעו כי בטע מלאך ה' מפניהם ללכת מאחריהם.

שד"ל "המשתדל" (ויבא תר"ו) ד"ה ויסע מלאך האלוקים: כל דבר שהקב"ה עושה בו שליחותו נקרא מלאך ה', ככתוב (תהלים ק"ד ו') "עושה מלאכיו רוחות" וכענין שכתוב (תהלים קמ"ח) "רוח סערה עושה דברו", ובפרט העניינים היוצאים מדרך הטבע, כמו עמוד הענן שהיה מעשה בסיס.

והנה "ויסע עמוד הענן" הוא פירוש "ויסע מלאך האלוקים" (וכי"צא בזה בראשית כ"ד מ').

פירוש זה קדמון הוא, הזכירו הראב"ע ודחה אותו... והוא לא הבין כי (י"ג כ"א) "זה" הולך לפניו וימט בעמידת הענן לנחיתת הדרך ולילוח בעמוד אש" ויג' אין הכוונה, כי ה' אי מלאכו היה הולך ממש לפניו אלא שהליכת ה' לפניו הייתה ע"י הליכת עמוד הענן ועמוד האש לפניו, כי העמודים ההם היו מאת ה' כלומר: מעשה בסיס, ולא היה לא ה' ולא מלאך הולך לפניו ממש, אלא ה' ברצונו מוליך לפניו העמודים ההם, ועל ידי כך היה כאלו הוא הולך לפניו.

וטעם (במדבר ל"א ט"ו) "וירא ה' באהל בעמוד ענן" וכן (ויקרא ט"ז, ב') "כי בענן אראה על הכפודת" לא היה ה' בראה, אלא היה מתגלה על ידי הענן שהיה מאתו, כלומר: שלא מדרך הטבע.

שד"ל בפרוש לתורה (פאדובה תרל"ג) כ' ד"ה ויבא בין מחנה: היות כ"ד אייר תרי"ט בראה לי שהדבר כמשמעו, מלאך לחור וענן לחור, כי לכך שנה הכתוב ואמר במלאך "וילך מאחריהם" ואמר בעמידת הענן "ויסע מאחריהם", ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, לא הענן אלא המלאך, והוא היה ענן וחשך לאלו ויאר את הלילה לאלו.

1. כמה דעות שונות יש לפנינו בהגות פסוקנו?
2. לאיזה מקום ביהושע רומז הרשב"ט?
3. כיצד דוחה הראב"ע את דעת מתנגדיו, וכיצד אפשר להפריך את הכלל הניתן בדברי התנגדותו? xx
4. אברבנאל טוען גג דעת ורלב"ב x
... למח זה יקרא הכתוב למשה כאן "מלאך אלוקים" ולא במצא בו התאר שהוא במקום אחר.
- יש במדרש (ויקרא רבה א' א') וגו' ביעת כמה מן המפרשים שאמנו נקרא כן בתורה היכן?
5. מהי ראיתו של שד"ל ב"משתדל" מבראשית כ"ד ט'?
6. מהי ראית שד"ל (בפרושו המאחר) בגד פרושו ב"משתדל" ומחי חולשת ראיתו זו? R

ה. פסוקים ט"ו-י"ט

משך חכמה ד"ה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. במכילתא באמר: ר' יהושע אומר: אמר הקב"ה למשה: משה! אין להט לישראל, אלא ליסע".

בראה ומפרש דכל בני ישראל הלכו אחר משה כצאן בבקעה אחר הרועה. אמנם בית צוה הקב"ה למשה שיסע אחרי העם, והמה באטונחט בו ילכו בתוך הים. ובזכות הנסיעה שיביאו תוך הים בית יבקע להט הים.

לכך כתוב (י"ט) "ויסע מלאך האלוקים והולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם" - זה משה שנקרא כאן מלאך האלוקים וכן שכתוב בחגי (א' י"ג) "ויאמר חגי מלאך ה'"
לכן בזכות שהלכו בית ומשה אחריהם בבקע הים. ולכן אמר ליהו במכילתא: "מתוך שהיו נוטלין עצה. קצו נחשו בו עמיצוב ונפל כהם".

זה שאמר "דבר אל בני ישראל ויסעו" הט יסעו ואתה אחריהם בזכות זה יבקע הים.

1. עט מי מן המפרשים שהובאו בטאלה הקודמת מסיים את דעתו?
2. לפה לא הביא ראיה לכך שביאית נקראים מלאכים מן התורה והביאת מחגי? xx
3. מהו הקצו בפסוקים ט"ו-י"ט שמייחס חיל משך חכמה?